

ANITA CAŁEK

Biografia naukowa: od koncepcji do narracji

Konteksty poszerzające: Badania zagraniczne - artykuły i tomy zbiorowe

1.1. KONTEKSTY POSZERZAJĄCE: BADANIA ZAGRANICZNE: ARTYKUŁY I TOMY ZBIOROWE

W tym miejscu krótko omówię tomy zbiorowe i ważne artykuły na temat biografii, które ukazały się za granicą oraz najważniejsze poruszane w nich problemy. Na końcu zamieszczam wybrane teksty dotyczące biografii i autobiografii, które ukazały się w języku francuskim i angielskim dla wszystkich tych, którzy chcieliby kontynuować badania nad niezwykle ciekawymi i wielokierunkowymi rozważaniami na temat biografii oraz autobiografii, które niestety są całkowicie nieznanymi w Polsce.

Szereg interesujących tekstów ukazał się w tomie *Autobiographie et biographie*¹ opublikowanym w 1989 roku. Jérôme Roger omawia w tekście *L'équation de l'auteur* zawsze aktualne zagadnienie relacji między autorem a jego dziełem w kontekście rozważań M. Foucault oraz innych francuskich myślicieli, którzy poruszali temat obecności biograficznego autora w rozważaniach i interpretacjach historycznoliterackich. Z kolei Jean-Pierre Martin zastanawia się, czy ciekawość, jaka kieruje czytelnikami i badaczami, sięgającymi po biografie pisarzy lub je piszącymi jest uzasadniona, a nawet - dopuszczalna (*La curiosité biographique est-elle obscène*); co ciekawe – tekst został napisany w nietypowy sposób, będąc stylizacją mowy prokuratorskiej. Natomiast Jean-Benoît Puerch poświęcił swój artykuł zagadnieniu twórczości w kontekście biografii (*La création biographique*) oraz samej biografii jako tekstowi, który tworzy legendę twórcy, prezentuje przyjmowane przez niego role i nakładane maski.

Tom *La Biographie littéraire en Angleterre aux XVIIe et XXe siècles*² zawiera kilka interesujących artykułów, z których najważniejszym wydaje się tekst Frédéric Regarda *Les mots de la vie : introduction à une analyse du biographique*. Zawiera on omówienie najważniejszych artykułów teoretycznych poświęconych francuskiej biografii w kontekście słynnego zagadnienia „śmierci autora” i ewolucji podejścia do biografii w XX-wiecznej myśli teoretycznoliterackiej.

Zagadnienia te omawia również wspomniany już w tekście głównym książki Daniel Madelénat, autor artykułu *1918-1998: deux âges d'or de la biographie?*. Równie interesujące są jednak inne teksty opublikowane w tomie *La biographie, modes et méthodes*³.

Niezwykle ciekawym zbiorem tekstów jest tom *Mapping Lives. The Uses of Biography* wydany w 2002 roku⁴. W tekście go otwierającym (*The Proper Study*) Richard Holmes zastanawia się, na ile problematyka biograficzna mogłaby stać się przedmiotem studiów uniwersyteckich, a zwłaszcza jakie aspekty biografii wymagają refleksji na poziomie akademickim, wskazując na potrzebę badania ewolucji tekstów biograficznych (w aspekcie faktograficznym, stylistycznym, ideo-

¹ *Autobiographie et biographie. Colloque de Heidelberg*, réunis par Mireille Calle-Gruber, Arnold Rothe, Paris 1989.

² *La Biographie littéraire en Angleterre aux XVIIe et XXe siècles*, sous la direction de Frédéric Regard, Saint-Etienne 1999.

³ *La biographie, modes et méthodes. Actes du deuxième colloque international Guy de Pourtalès*, réunis par Robert Kopp, Paris 2001.

⁴ *Mapping Lives. The Uses of Biography*, edited by Peter France, William St. Clair, Oxford 2002.

logicznym, estetycznym – na przykład) oraz prowadzenia analiz porównawczych biografii jednej postaci historycznej. Na końcu formułuje żartobliwe-ironiczne „10 przykazań” dla badaczy, którzy mieliby nauczać na poziomie uniwersyteckim zagadnień biograficznych.

Część tekstów tam zamieszczonych odnosi się do kwestii szczegółowych z zakresu biografii. Metodologii badań poświęcony został tekst Jamesa Waltera *‘The Solace of Doubt’? Biographical Methodology after the Short Twentieth Century*, podsumowując w nim ważne linie ewolucji w badaniach biograficznych. Zagadnienie chronologii w biografii wyczerpująco omawia Mark Kinkead-Weekes (*Writing Lives Forwards: A Case for Strictly Chronological Biography*), pokazując zalety, jak i wady takiego modelu, prezentując również rozwiązania inne niż chronologiczne. Z kolei kwestie etyczne związane z ujawnianiem prawdy biograficznej, zwłaszcza kontrowersyjnych szczegółów obyczajowych porusza Miranda Seymour (*Shaping the Truth*).

W tomie tym znalazły się również rozważania na temat analiz biograficznych prowadzonych przez Z. Freuda (M. Bowie, *Freud and the Art of Biography*) i Jeana-Paula Sartre’a (Ch. Howells, *Sartre’s Existentialist Biographies: Search for a Method*), kwestie związane z problematyką *gender* (K. Ferres, *Gender, Biography, and the Public Sphere*) omówienie modernistycznego modelu biografistyki z początku XX wieku (L. Marcus, *The Newness of the ‘New Biography’: Biographical Theory and Practice in the Early Twentieth Century*) czy miejsca tematyki biograficznej we współczesnym filmie (I. Christie, *A Life on Film*).

O sztuce biografii piszą szczegółowo autorzy tekstów zgromadzonych w tomie *The Art of Literary Biography*⁵. Richard Holmes zastanawia się nad zagadnieniem prawdy biograficznej (*Biography: Inventing the Truth*), Jon Stallworthy z kolei ogniskuje swe rozważania na obrazie samego biografę (*A Life for a Life*). Refleksje nad biografiami w kontekście jej różnorodnych realizacji snuje Catherine Peters (*Secondary Lives: Biography in Context*), a tematowi miejsca biografii w kulturze i zmianom jej znaczenia poświęca swe rozważania Jürgen Schläger (*Biography: Cult as Culture*). Kwestie wykorzystania psychoanalizy i psychologii zaburzeń w analizach biograficznych dyskutuje Anthony Storr (*Psychiatry and Literary Biography*). Osobne miejsce biografii „kobiecej” poświęca w swoim tekście Lyndall Gordon (*Women’s Lives: The Unmapped Country*).

Tom *La biographie en histoire. Jeux et enjeux d’écriture*⁶ wydany przez historyków, zawiera bardzo ciekawy tekst François Dosse *Le retour de la biographie après une longue éclipse*, który przedstawia biografie w kontekście współczesnej myśli historycznej, literaturoznawczej i społecznej – z jednej strony, a popularności wśród czytelników – z drugiej. Omawia także sposoby analizowania tekstu biograficznego, odwołując się do myśli Paula Ricoeura.

⁵ *The Art of Literary Biography*, edited by John Batchelor, Oxford 2003.

⁶ *La biographie en histoire. Jeux et enjeux d’écriture*, sous la direction d’Antoine Coppolani et Frédéric Rousseau, Paris 2007.

Wybrana bibliografia tekstów zagranicznych poświęconych zagadnieniom biograficznym i autobiograficznym:

- Autobiographie et biographie. Colloque de Heidelberg*, réunis par Mireille Calle-Gruber, Arnold Rothe, Paris 1989.
- Autobiographie et réflexivité*, par Muriel Molinie et Marie-France Bishop, Cergy-Pontoise 2006.
- Backscheider P.R., *Reflections on Biography*, Oxford 2001.
- Baude M., *Le Moi à venir*, textes réunis par Jeanne-Marie Baude, Paris 1993.
- Bogaert S., Kern E., Kern-Boquel A., *Les énigmes du moi*, Paris 2008.
- Bourdieu P., *Raisons pratiques sur la théorie de l'action*, Paris 1994.
- Clerc T., *Les écrits personnels*, Paris 2001.
- Cockshut A.O.J., *Truth to life. The Art of Biography in the nineteenth century*, London 1974.
- De soi à soi: *l'écriture comme autohospitalité*, Clermont-Ferrand 2004.
- Descotes P., Pibarot A., Ledda S., Sudriés P., *Réviser "les énigmes du moi"*, Neuilly 2009.
- Ecrire des vies. Biographie et mouvement ouvrier XIXe-Xxe siècles*, sous la direction de Serge Wolikow, "Territoires Contemporains. Cahiers de L'IHC" no 1, 1994.
- Ecriture de soi et argumentation. Rhétorique et modèles de l'autoreprésentation*, Caen 2000.
- Ecriture de soi, écriture de l'histoire*, par Jean-Francois Chiantaretto, Paris 1997.
- Ellmann R., *Literary Biography. An Inaugural Lecture delivered before the University of Oxford on 4 May 1971*, Oxford 1971.
- Entretiens sur la biographie*, textes réunis et présentés par F. Marmande et E. Marty, Biarritz 2000.
- Gasparini P., *Autofiction. Un aventure du langage*, Paris 2008.
- Gasparini P., *Est-il je? Roman autobiographique et autofiction*, Paris 2004.
- Genèses du "Je". Manuscrits et autobiographie*, par Philippe Lejeune et Catherine Viollet, Paris 2000.
- Gusdorf G., *Les écritures du moi. Lignes de vie 1*, Paris 1991; *Auto-bio-graphie. Lignes de vie 2*, Paris 1991.
- James Olney, *Metaphors of Self. The Meaning of Autobiography*, Princeton 1972.
- Kafker F.A., *The Encyclopedists as a group: a collective biography of the authors of the Encyclopédie*, Oxford 1996.
- Kerbrat M-C., *Leçon littéraire sur l'écriture de soi*, Paris 1996.
- Keynes J.M., *Essays in Biography*, London 1961.
- La biographie en histoire. Jeux et enjeux d'écriture*, sous la direction d'Antoine Coppolani et Frédéric Rousseau, Paris 2007.
- La biographie littéraire en Angleterre (XVIIe-Xxe siècles). Configurations, reconfigurations du soi artistique*, sous la direction de Frédéric Regard, Saint-Etienne 1999.
- La biographie, modes et méthodes. Actes du deuxième colloque international Guy de Pourtalès*, réunis par Robert Kopp, Paris 2001.
- L'auteur entre biographie et mytographie*, textes réunis et présentés par Brigitte Louichon et Jérôme Roger, Bordeaux 2002.
- Le Moi et ses modèles. Genèse et transtextualités*, Véronique Monteémont et Catherine Viollet. Louvain-la-Neuve 2009.
- Le Propre de l'écriture de soi*, par Françoise Simonet-Tenant, Paris 2007.
- Les Ego-documents à l'heure de l'électronique. Nouvelles approches des espaces et réseaux relationnels*, par Pierre-Yves Beaupaire et Dominique Taurisson, Montpellier 2003.

Littératures intimes. Les expressions du moi, de l'autobiographie à l'autofiction, Paris 2003.
Mapping Lives. The Uses of Biography, edited by Peter France, William St. Clair, Oxford 2002.
 Mathieu-Castellani G., *La scène judiciaire de l'autobiographie*, Paris 1996.
 May G., *L'autobiographie*, Paris 1979.
 May G., *L'autobiographie*, Paris 1979.
Mémoires et Autobiographie, "Recherches & Travaux" Hors série 11, 1993.
 Miraux J-P., *L'autobiographie. Ecriture de soi et sincérité*, Paris 2005.
 Momigliano A., *The development of Greek Biography*. London 1993.
 Oster D., *L'individu littéraire*, Paris 1997.
 Peneff J., *La méthode biographique. De l'Ecole de Chicago à l'histoire orale*, Paris 1990.
Phénoménologies littéraires de l'écriture de soi, par Jean Leclercq et Nicolas Monseu, Dijon 2009
Problèmes et méthodes de la Biographie. Actes du Colloque (Mai 1985), "Sources. Travaux historiques", no 3-4, 1985.
Se raconter, témoigner, par Carole Dornier, "Elseneur" 17, 2001, Caen 2001.
Telling lives in science. Essays on scientific biography, edited by Michael Shortland, Cambridge University Press 1996.
The Art of Literary Biography, edited by John Batchelor, Oxford 2003.
 Wagner-Martin L., *Telling Women's Lives. The New Biography*, New Brunswick - New Jersey 1994.